

ВІДГУК

**офіційного опонента Степанової Тетяни Валеріївни,
доктора юридичних наук, професора,
завідувачки кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова
на дисертацію Кравченко Тетяни Сергіївни на тему «Правове
забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження. Подана до захисту робота зачіпає одну із недостатньо досліджених частин господарського права, присвячену правовому забезпеченню використання ділової репутації суб'єктів господарювання.

В сучасних умовах глобалізації економічних процесів одним з основних чинників стабільного та успішного розвитку господарської діяльності є позитивна ділова репутація суб'єктів господарювання. Остання формує попит на послуги та продукцію господарюючого суб'єкта, кількість партнерів та контрагентів, а також впливає на фінансово-економічний стан підприємства. Разом з тим, не вирішеним залишається питання змісту використання ділової репутації суб'єктів господарювання, що опосередковується відповідним суб'єктивним правом. У законодавстві закріплено перелік порушень, які є неправомірним використанням ділової репутації суб'єктів господарювання, проте зміст використання ділової репутації суб'єктів господарювання не розкрито. Тому досліджувана здобувачкою тема залишається мабуть найбільш невизначеною як у теоретичному, так і практичному плані.

Актуальності додає цій проблемі також недостатня повнота і стабільність нормативної бази. До того ж у контексті інтеграції Української держави у світове співтовариство зростає потреба у закріпленні такого стану правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання, який відповідав би досягнутому рівню глобальних економічних відносин та національної своєрідності. Низка цих відносин, у яких

беруть участь суб'єкти господарської діяльності, потребують сучасної переоцінки їх природи, оскільки вони виходять й за межі традиційної цивілістики, адже потребують врахування, перш за все, управлінських, звітних, фінансових та інших аспектів діяльності суб'єктів господарювання. Саме тому розгляд питань правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання в межах господарського права дозволяє наблизити внутрішньогосподарські та зовнішньогосподарські відносини, що виникають за участі цих суб'єктів, до економічних та соціальних потреб держави, оскільки даний інститут вкрай важливий для забезпечення господарської діяльності комерційних організацій та індивідуальних підприємців.

Від успішного вирішення у законодавстві питань правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання багато у чому залежить забезпечення конкурентних умов господарювання, а отже і розвитку економіки України.

Тема дисертації узгоджується з планом науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса у рамках науково-дослідної теми «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державна реєстрація №0118U003140).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вивчення тексту дисертації Т.С.Кравченко дає підстави визначити логічність викладу наукового матеріалу, що дозволило розробити цілісну концепцію теоретичних і господарсько-правових засад використання ділової репутації суб'єктів господарювання.

Наукові положення, рекомендації та висновки, сформульовані в дослідженні, є достатньо аргументованими та переконливими, містять глибокі напрацювання щодо науково-практичних рішень. Отримані теоретичні та практичні висновки стали результатом наукового пошуку відповідно до поставленої мети і завдань дослідження. При їх доведенні та обґрунтуванні авторкою використано широке коло вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з господарського права, українське та зарубіжне законодавство.

Джерельну базу роботи можна вважати цілком репрезентативною, оскільки дисертантка при проведенні дослідження використала значну

кількість наукових та інших джерел (306 найменувань). Слід відзначити, що достатню увагу авторка приділила аналізу зарубіжного досвіду використання ділової репутації суб'єктів господарювання, а саме проаналізовано законодавство Німеччини, Франції, Великої Британії, після чого було обґрунтовано та доведено доцільність запровадження в національному господарському законодавстві окремих положень, що підтвердили ефективність їх застосування в інших державах.

Структура дисертації обумовлена поставленими завданнями та відповідає внутрішньому логічному та послідовному зв'язку етапів дослідження. Зокрема, основна частина роботи включає вступ, 3 розділи, які містять 7 підрозділів, що розкривають основні елементи досліджуваної теми, висновки. Загальний обсяг дисертації складає 222 сторінки, з яких 154 сторінки основного тексту. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими й засвідчують, що авторці вдалося виконати поставлені завдання й досягти мету дослідження.

У дисертації матеріал викладено юридично грамотно та логічно. Ведення наукової дискусії відзначається помірковою коректністю й аргументованістю. Під час доведення власної позиції авторка дотримується академічної етики.

Методологічну основу дисертаційного дослідження складає широкий комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, які повністю відповідають встановленій меті, завданням та дають можливість отримати достовірні та якісні результати. За допомогою широко застосовуваних здобувачкою діалектичного методу було охарактеризовано способи використання ділової репутації суб'єктів господарювання. За допомогою методу аналізу й синтезу визначено поняття «ділової репутації суб'єктів господарювання», «використання ділової репутації суб'єктів господарювання», «правомочності на використання ділової репутації суб'єктів господарювання» та інших. Формально-юридичний метод був використаний для визначення сучасного стану правового забезпечення відносин, які складаються в сфері використання ділової репутації суб'єктів господарювання, та для обґрунтування напрямів удосконалення існуючого законодавства. Порівняльно-правовий метод активно використовувався під час аналізу дисертанткою законодавства Німеччини, Франції, Великої Британії. Методи

системного та формально-логічного аналізу допомогли здобувачці систематизувати отримані дані та результати досліджень і сформувані в дисертації висновки і пропозиції.

Використання зазначених методів дозволило авторці системно дослідити та опрацювати з господарсько-правових позицій та обґрунтувати нові теоретичні положення щодо правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання та підготувати пропозиції, спрямовані на удосконалення господарського законодавства з цих питань.

Наукова новизна результатів дисертації, яка відображена в тих висновках, положеннях, пропозиціях, що виносяться на захист, полягає в тому, що представлена робота є першим у вітчизняній науці господарського права комплексним науковим дослідженням правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання, що спрямовано на удосконалення чинного законодавства України.

Серед найбільш вагомих результатів, що визначають наукову новизну проведеного дисертаційного дослідження, можна відмітити наступне.

Т.С.Кравченко вперше обґрунтувала, що в сфері господарювання відбувається комерціалізація ділової репутації шляхом використання належних суб'єкту господарювання об'єктів прав інтелектуальної власності (торговельні марки, комерційні найменування, промислові зразки), введення цих об'єктів до економічного обороту, здійснення інших дій щодо організації провадження господарської діяльності, спрямованих на отримання прибутку (с.36 дисертації).

Слід відзначити також пропозицію з удосконалення визначення поняття ділової репутації суб'єктів господарювання з уточненням, що це охоронюване законом немайнове благо, яке втілює в собі зовнішнє ставлення до суб'єкта господарювання, його товарів, робіт, послуг шляхом оцінки економічних, соціальних, екологічних, інноваційних, маркетингових показників його діяльності та відповідності його діяльності законодавству, звичаям ділового обороту та правилам професійної етики (с.46 дисертації).

Важливим та таким, що має не тільки теоретичне, але й практичне значення видається удосконалення авторкою положень про визначення ефективного способу захисту права на ділову репутацію суб'єктів господарювання шляхом уточнення критеріїв ефективності: тривалість та

результативність (оперативність) відновлення ділової репутації суб'єктів господарювання; характер порушення права на ділову репутацію суб'єктів господарювання; наслідки порушення; цілі захисту; відповідність результату застосування способу захисту цілям захисту.

Слід підтримати конкретизацію здобувачкою визначення поняття використання ділової репутації суб'єктів господарювання з акцентуванням на тому, що це сукупність фактичних дій (розповсюдження інформації про власну діяльність, рекламування продукції, маркування продукції торговельними марками) і юридичних дій (укладення і належне виконання договорів, вчинення інших правочинів), які здійснюються з метою підвищення конкурентоспроможності суб'єкта, зміцнення його становища на ринку.

Важливими є й висновки авторки щодо ознак ділової репутації суб'єктів господарювання як немайнового блага, які вона конкретизує ознаками персоніфікованості, умовної грошової оцінки, можливості вираження через об'єкти матеріального світу, похідного характеру (с.45-46 дисертації).

Безперечним позитивним аспектом дослідження слід визнати дослідження здобувачкою співвідношення понять ділової репутації та гудвілу з конкретизацією, що поряд з відмінностями між ними (за правовим режимом: ділова репутація є немайновим благом, а гудвіл – нематеріальним активом; підставами виникнення; зовнішнім вираженням), вони пов'язані таким чином, що ділова репутація суб'єкта господарювання є одним із чинників, що впливає на формування гудвілу у разі продажу підприємства як цілісного майнового комплексу.

Цікавою з економіко-правової точки зору слід визнати пропозицію дисертантки стосовно виокремлення показників діяльності, які впливають на формування ділової репутації суб'єкта господарювання шляхом її формування, та їх поділом на п'ять груп: економічні (фінансова стабільність суб'єкта, розмір статутного капіталу, обсяг прибутку, якість продукції тощо), соціальні (якість управління, створення гідних умов праці, участь суб'єкта в освітніх, наукових та благодійних заходах), екологічні (дотримання суб'єктом правил і стандартів у сфері охорони навколишнього середовища, використання природоохоронної техніки, виробництва продукції), інноваційні (розробка і впровадження нових технологій, удосконалення існуючих механізмів та процесів виробництва), маркетингові (вихід на міжнародний ринок, засоби публік релейшн (PR),

рекламна діяльність, розробка стратегії виробництва та збуту продукції, надання послуг), показники, пов'язані із законністю діяльності (дотримання суб'єктом норм законодавства у сфері господарювання, оподаткування, виробництво продукції з дотриманням технічних регламентів, національних стандартів). У зв'язку з цим логічною виглядає пропозиція визначення розміру немайнової шкоди, завданої діловій репутації господарюючого суб'єкта, з конкретизацією критеріїв, що впливають на його визначення (місце на ринку суб'єкта господарювання; масштаб та сфера здійснення господарської діяльності; вплив порушення на внутрішнє корпоративне середовище господарської організації, трудовий колектив; обсяг заходів, які здійснено для відновлення рівня ділової репутації).

Інтерес представляють висновки авторки щодо напрямів удосконалення законодавства України в сфері використання ділової репутації суб'єктів господарювання, зокрема, закріплення методів грошової оцінки ділової репутації суб'єктів господарювання і змісту кожного з них в Національному стандарті «Оцінка немайнових прав суб'єктів господарювання», уточнення видів і складів правопорушень щодо ділової репутації, а також уточнення способів захисту права на ділову репутацію суб'єктів господарювання. Саме тому слід підтримати виділення та узагальнення 5 груп методів оцінки ділової репутації суб'єктів господарювання: методи, що характеризують інноваційність діяльності суб'єкта (витратний метод, метод надлишкових ресурсів); методи, що характеризують дотримання суб'єктом господарювання вимог ДСТУ та санітарно-екологічних вимог (метод експертних оцінок); методи, що характеризують ринкові позиції (порівняльний метод, економічний метод); методи, що характеризують рівень менеджменту (метод соціологічного опитування); методи, що характеризують фінансово-економічну діяльність (прибутковий метод, метод надлишкових прибутків). Вказані пропозиції підтверджують тісний зв'язок господарських відносин з економікою (економічним розвитком) держави, їх значення для побудови ринкової економіки європейського рівня в Україні.

Доцільно також підтримати пропозицію авторки щодо угруповання способів використання ділової репутації суб'єктів господарювання залежно від суб'єкта використання – на використання суб'єктом господарювання-володільцем ділової репутації та користувачем; залежно від характеру дій – на

юридичні дії та фактичні дії; залежно від підстав використання – на первинні (рекламування продукції, маркування продукції торговельними марками) та похідні (використання внаслідок укладення і виконання договору, реорганізації суб'єкта господарювання).

Слід підтримати пропозицію дисертантки щодо класифікації підстав захисту права на ділову репутацію господарюючого суб'єкта за характером дій на договірні, що полягають у невиконанні чи неналежному виконанні зобов'язань, та позадоговірні, що полягають у порушенні правил здійснення господарської діяльності (неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, дискредитація), а також способів захисту права на ділову репутацію з їх поділом на загальні способи захисту прав суб'єктів господарювання (відшкодування збитків, припинення правопорушення тощо), спеціальні способи захисту права на ділову репутацію суб'єктів господарювання (спростування недостовірної інформації) та спеціальні способи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, які забезпечують комерціалізацію ділової репутації суб'єктів господарювання (опублікування в ЗМІ відомостей про порушення і зміни судового рішення, вилучення контрафактної продукції тощо).

Крім того, практичну значущість дослідження підсилюють пропозиції авторки щодо презумпції спричинення немайнової шкоди суб'єкту господарювання внаслідок порушення права на ділову репутацію з конкретизацією обов'язку потерпілої сторони довести розмір компенсації немайнової шкоди, а також щодо складу правопорушення у вигляді дискредитації суб'єкта господарювання з конкретизацією, що шкоду діловій репутації господарюючого суб'єкта завдають неправдиві, неточні або неповні відомості про засновників господарської організації, керівників, працівників, партнерів по спільній діяльності суб'єкта господарювання (с.135 дисертації).

Заслужують на увагу та позитивну оцінку також інші пропозиції авторки, представлені в тексті роботи.

В цілому дисертаційне дослідження містить теоретичні розробки та практичні пропозиції, що характеризуються єдністю змісту, новизною, свідчать про особистий внесок дисертантки в науку господарського права.

Дисертаційна робота за своїм змістом і формою відповідає встановленим нормативним вимогам та профілю спеціальності 081 «Право».

Висновки дисертантки з огляду на розвиток наукових досягнень і практичних напрацювань є цілком обґрунтованими. Рекомендації, запропоновані в роботі, можуть бути використані при розробці змін і доповнень до Господарського кодексу України.

Наведені в дисертаційній роботі узагальнення та рекомендації можуть бути корисними у практичній діяльності суб'єктів господарювання, зокрема, до використання в практичній діяльності ФОП А.В. Діхтярук (довідка вих. №14 від 22.02.2021 р.), ДК «Укроборонпром» ДП «45 експериментальний механічний завод» (довідка вих. №295 від 17.02.2021 р.). Результати дисертаційного дослідження також представлені як пропозиції з удосконалення норм чинного законодавства у вигляді проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо використання ділової репутації суб'єктів господарювання».

Деякі викладені в роботі висновки та пропозиції дискусійного характеру можуть бути основою для подальших наукових досліджень.

Аналіз змісту анотації свідчить про її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження. Дисертанткою стисло окреслено основні результати дослідження та зазначені положення наукової новизни. Анотація відповідає вимогам, встановленим п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167, а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано в п'яти наукових статтях, з яких 3 статті у фахових наукових виданнях України, 1 стаття в науковому періодичному виданні іноземної держави, яка входить до ОЕСР та ЄС, 1 статті в інших наукових виданнях, а також 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Основні теоретичні та прикладні положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях,

зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 35-річчю юридичного факультету (м. Вінниця, 2018), Міжнародній науково-практичній конференції «Одеські юридичні читання» (м. Одеса, 2018), Міжнародній науково-практичній конференції «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Інтеграція юридичної науки і практики в сучасних умовах» (м. Запоріжжя, 2019), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи», присвяченої 35-річчю кафедри господарського права ДонНУ імені Василя Стуса (м. Вінниця, 2019), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір» (м. Хмельницький, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Інтернет-міст КИЇВ-ДНІПРО» «Управління проектами. Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів інтелектуальної власності» (м.Київ, 2020).

Опубліковані праці відображають основні аспекти дисертаційного дослідження. Можна зробити висновок про оригінальність, самостійність та наукову новизну роботи та використання автором власних підходів до розв'язання цілої низки питань.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним: дисертація Т.С.Кравченко містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги законодавства про авторське право.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Разом з тим, деякі висновки та пропозиції, зроблені Т.С.Кравченко в дисертаційному дослідженні «Правове забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання», потребують додаткового наукового обґрунтування або можуть бути предметом наукової дискусії.

По-перше, потребує додаткового обґрунтування висновок дисертантки, що «в процесі реорганізації господарських організацій ... у новоствореної

господарської організації виникає де-юре право на власну (нову) ділову репутацію, рівень якої може залежати від форми реорганізації та рівня ділової репутації суб'єкта, що реорганізується» (с.с. 20, 180 дисертації). З одного боку, слід погодитися з висновками здобувачки, що ділова репутація «не залишається сталою та змінюється, адже ділова репутація є втіленням діяльності господарюючого суб'єкта та видозмінюватиметься відповідно до концепції господарської діяльності правонаступника» та «ділова репутація реорганізованого суб'єкта не є об'єктом правонаступництва» (с.119 дисертації). З іншого боку, загальновідомими є численні випадки використання господарськими організаціями реорганізації саме у формах приєднання або злиття з метою максимального збереження позитивного рівня ділової репутації суб'єкта, що реорганізується.

По-друге, дискусійною видається пропозиція авторки щодо поділу підстав захисту права на ділову репутацію господарюючого суб'єкта на види за таким критерієм, як об'єкт правопорушення – на правопорушення, які посягають власне на ділову репутацію та правопорушення, об'єктом яких є предмети матеріального світу, через які комерціалізується ділова репутація суб'єкта господарювання (торгові марки, комерційне найменування) (с.с. 24, 70-72, 142 дисертації), оскільки складно чітко та однозначно визначити, в яких випадках правопорушення посягатиме власне на ділову репутацію, а в яких – на предмети матеріального світу, через які комерціалізується ділова репутація суб'єкта господарювання (торгові марки, комерційне найменування).

По-третє, потребує додаткового обґрунтування висновки дисертантки щодо необхідності закріплення відкритого переліку способів використання ділової репутації суб'єктів господарювання і змісту кожного з них в окремому розділі ГК України «Немайнові права суб'єктів господарювання» (с.с. 23, 75, 179 дисертації). Зокрема, необхідно враховувати доцільність внесення такої деталізації до Господарського кодексу України або іншого законодавчого акта.

По-четверте, на с.с. 20, 81, 178 дисертації здобувачка наполягає, що «у разі завдання шкоди іміджу, реноме, клієнтелі, престижу, іншим немайновим цінностям суб'єкта господарювання, об'єктом захисту виступатимуть пов'язані з цими цінностями охоронювані законом інтереси (законні інтереси), якщо такі порушення не поглинаються порушенням права на ділову репутацію суб'єкта господарювання, в іншому випадку об'єктом захисту

виступатиме право на ділову репутацію суб'єкта господарювання». На с.47 дисертації авторка слушно зауважує, що у законодавстві деякі з цих понять «узагалі не вживаються, такі як, наприклад, клієнтела, імідж тощо». У зв'язку з цим логічним видавалося б, на нашу думку, надати пропозиції щодо законодавчого визначення цих понять, як складових сфери використання ділової репутації суб'єктів господарювання. Проте, розглянувши вказані поняття, авторка на с.61 лише доходить висновку, що вони «певною мірою причетні до ділової репутації, адже кожне з них характеризує котрийсь із показників діяльності суб'єкта господарювання, відповідно, у разі завдання шкоди іміджу, реноме, клієнтелі, престижу, іншим немайновим цінностям суб'єкта господарювання, об'єктом захисту виступатимуть пов'язані із цими цінностями охоронювані законом інтереси (законні інтереси), якщо такі порушення не поглинаються порушенням права на ділову репутацію суб'єкта господарювання, в іншому випадку об'єктом захисту виступатиме право на ділову репутацію суб'єкта господарювання», що не можна підтримати.

Висловлені зауваження, у той же час, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Т.С.Кравченко на тему «Правове забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання», оскільки стосуються переважно дискусійних питань, пов'язаних зі складністю досліджуваної теми. Вони не перешкоджають загалом позитивно оцінити дану дисертаційну роботу.

Висловлені зауваження свідчать про науковий інтерес, слугують підставою для дискусії, що підвищує якість дослідження та позитивно впливає на високий науково-теоретичний рівень роботи. Дисертація, підготовлена Т.С.Кравченко, є самостійною кваліфікаційною науковою працею, виконана дисертанткою особисто, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 08 «Право» та вирішують наукове завдання, що полягало в обґрунтуванні нових теоретичних положень щодо правового забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання та підготовці пропозицій, спрямованих на удосконалення господарського законодавства з цих питань. Результати дисертації дістали втілення у відповідних наукових публікаціях, що підтверджують особистий внесок дисертантки в розвиток юридичної науки взагалі та науки господарського

права зокрема, характеризуються єдністю змісту.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПО ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертаційне дослідження Кравченко Тетяни Сергіївни «Правове забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання» за своїм змістом, актуальністю, новизною одержаних наукових результатів є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки господарського права. Робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні, її зміст повною мірою розкриває тему дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, загалом є належним чином аргументованими, достовірними та новітніми. Дослідження має і практичну спрямованість, оскільки містить низку конкретних пропозицій щодо удосконалення господарського законодавства, а також пропозицій щодо правозастосування.

Дисертація «Правове забезпечення використання ділової репутації суб'єктів господарювання» є першим комплексним дослідженням за відповідним напрямом і відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261, в тому числі п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167, а її автор **Кравченко Тетяна Сергіївна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного
права та правосуддя Одеського
національного університету
імені І.І. Мечникова

Т.В.Степанова

27.04.2021

Т.В. Степанові Т.В.
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ОНУ імені І.І. Мечникова
С. В. Курандо
20.04.21